

Hogyan segíthetjük sikeres élet felé középiskolás tanítványainkat?

Az önismeret szerepe a közösségefjlesztésben

Hogyan segíthetünk abban, hogy a fiatalok és általában az emberek boldogabbak legyenek? Már a pedagóguspálya választásakor komoly szempont volt számomra ez a kérdés, de hogyan is találtam rá az önismeret kiemelkedő szerepére?

A KEZDETEK ÉS A PURE FASHION-MISSZIÓ

Tíz évvel ezelőtt, egy Atlantában megrendezett családi és ifjúsági konferencián találkoztam a Pure Fashion-misszióval, melynek a célja segíteni a fiatalokat, hogy hiteles kereszteny példaképekké és tanúságtevőkké válhassanak családjukban, iskoláikban és közösségeikben. Az ezzel kapcsolatos képzés eszközei közül az egyik legfontosabb az önismeret fejlesztése.

A program első magyar képzési anyágában, az *Egyéniség és önismeret (személyiségtípusok)* című képzési alkalmi céljai között például a következők találhatók:

- „– Személyiséged formálása által szentté válhatsz. A mennyországban kizárolag szentek vannak. Ha tehát oda szeretnél kerülni, neked is szentté kell válnod.
- A nagy szentek személyiségeük alakításával kezdték meg a tökéletesség felé vezető útjukat.
- Egyéniséged aranybánya, amelynek tartalmát fel kell tárni és kinccsé kell alakítani.
- A szilárd jellemű fiatal Isten felé fordul, hű lelkiismeretéhez és Isten akaratához.
- Ahhoz, hogy szilárd jellemű fiatalok legyünk, jól kell ismernünk és el kell fogadnunk magunkat, hogy aztán képesek legyünk fejlődni...”¹

Egészen új, érdekes evangelizációs és nevelési szempontokat vetett föl a program, s a mi iskolánkban, a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban indulhatott el az első magyar Pure Fashion-csoport tíz iskola diákjainak részvételével. Első vezetője *Vancsura Lilla* volt, aki a program során maga is annyira közel került Jézushoz, hogy elfogadta hívását, és 2016 nyarán tett örökgogadalmat kármelita szerzetesként.

Az első éveket együtt dolgoztuk végig, és közösen építettük föl a képzési csapatokat, segítettük a lányokat az egyéni fejlődésben, de abban is, hogy igazi közösséggé formálódjanak a misszió során. Lilla, azaz már Sára nővér unokatestvéreként azt is nyomon követhettem, hogyan segítette őt és a többieket is az önismeret és a nyitottság abban, hogy felfedezzék és elfogadják azokat az ajándékokat, amelyeket Jézus nekik szánt.

A mai napig csodálatos gyümölcsei vannak a missziónak, hiszen azóta egy újabb kármelita hivatás is született, a második képzési csoportból, valamint az első menyemet is

¹ Pure Fashion Magyarország, képzési könyv az előképző alkalmakhoz, 2008. A Regnum Christi Mozgalom képzési anyagai alapján összeállította Vancsura Lilla és Csizy Judit.

ennek a programnak köszönhetem, illetve megismerkedésemet a filozófus, személyiségfejlesztő tréner és coach *Bárányos Edit*tel, aki azóta a megújult és minden szempontból sokat fejlődött program országos szakmai felelőse lett.

Tanítványaim közül is sokan részt vettek a Pure Fashion-misszióban, és ma is szívesen ajánlom nekik a megújult Pure Programot, melyben az eredeti változathoz képest még nagyobb teret kap az önismeret, *Kis Brigitta* országos programvezetőnek és *Bárányos Edit*-nek köszönhetően.

Különleges ajándéknak tartom, hogy Edittel találkoztunk, ugyanis személyiségfejlesztő munkája során ő mindig fontosnak tartotta az önismeret eszközének használatát, számomra azonban az utóbbi öt-hat év hozta meg ezt a felismerést.

AZ ÖNISMERET SZEREPE A TEHETSÉGFEJLESZTÉSBEN

Hat évvvel ezelőtt, a tehetségfejlesztés terén végzett pedagógus-továbbképzéseim kapcsán került a látóterembe az önismeret fontossága. Gyarmathy Éva és Herskovits Mária pszichológusok tanítottak meg olyan eszközök, módszerek használatára, melyekkel több területen is hatékonyabban tudom segíteni diákjaimat. Ilyen területek például az érzelmi intelligencia, a kommunikáció, a társas együttműködés fejlesztése vagy a pályaválasztás. A továbbképzések során sokan és sokszor kiemelték az önismeret fontosságát, és itt összeértek a Pure Fashion-program és az iskolában végzett pedagógiai munkám tapasztalatai.

További megerősítés volt számomra az az évről évre megjelenő lista, melyben a legfontosabbnak tartott munkavállalói képességeket sorolják föl, vagyis azt, mire kellene diájkainkat fölkészíteni.

A legutóbb összeállított lista a következőket emeli ki:

„A legfontosabb munkavállalói képességek 2020

1. Komplex problémák megoldása
2. Kritikus gondolkodás
3. Kreativitás
4. Emberekkel való foglalkozás
5. Egyeztetési készség
6. Érzelmi intelligencia
7. Döntésképesség
8. Szolgáltatásirányultság
9. Tárgyalási készség
10. Kognitív rugalmasság”²

Elgondolkodtató. Különösen ha összevetjük a Nemzeti Alaptanterv elvárási rendszerével, azzal, hogy a tantervek alapján mi minden szükséges megtanítani diákjainknak, és mindenkorban hogyan találjuk meg a megfelelő módszereket, lehetőségeket, hogy a fentiakra is felkészítsük őket.

2 Vö. A Future of Jobs Report, World Economic Forum: *Legfontosabb munkavállalói képességek 2020*: http://konferencia.infoter.eu/_eloadasok/Vivamus_I/1_nap/20_00/PMSZ_kerekasztal_bevoeto.pdf

Kémia-fizika szakos tanárként a mai napig problémát okoz, hogyan adjak nagyobb teret akár a tanóráimon, akár azokon kívül annak, hogy mindenekben fejlesszem a tanítványaimat.

Pedagógusi szakvizsgás, valamint módszertani szaktanácsadói képzésem során sokféle módszer, lehetőség elsajátítására is lehetőségem volt, és többet ki is próbáltam a gyakorlatban. Sikerességük nagymértékben függött a feltételrendszertől, melynek keretei között alkalmaztam.

E helyütt két lehetőségről számolok be részletesebben, melyek talán a legtöbb és legérdekesebb új tapasztalatot jelentették számomra. Mindkettőben közös, hogy a diákok viszszajelzései alapján nagy segítséget és örömteli, bár sokszor nem könnyű közös munkát jelentettek számunkra.

„TEHETSÉGTÉRKÉPEK” KÉSZÍTÉSE ÉS FELHASZNÁLÁSA

Az első módszer az úgynevezett tehetségtérképek vagy más néven érdeklődési térképek készítése volt. Ez annyira tetszett nekem, hogy amint megtanultam e térkép használatát, rögtön ki is próbáltam a tizedikes diákjaimmal.

Tulajdonképpen két tanult vizsgálati módszert olvasztottam egybe, ugyanis a Gardner-féle „többszörös intelligenciák” elméletének alapján Gyarmathy Éva által javasolt felmérést (1. és 2. melléklet, 390–391. oldal), valamint a Herskovits Mária által összeállított tehetségsdiagnosztikai pontozólistát (3. melléklet, 392–393. oldal) együtt használom (a 4. mellékletben az elkészítéshez szükséges útmutatót is csatoltam, 394. oldal).

Azért ötvöztem a két felmérést, mert a különböző tehetségmodellek alapján azt tanultuk, de magam is ezt tapasztaltam, hogy a tehetségtérületek felismerése és felfedeztetése mellett a tehetség kibontakozásának segítésében rendkívüli fontosságú a motiváció és a kreativitás vizsgálata és figyelembevétele is.

Az első, komolyabb felmérést 2011 tavaszán, a saját osztályunkban végeztük el Primász Róbert ciszterci atyával, a *Tulajdonságlista a tehetség feltárására* kérdőív alapján (3. melléklet, 392–393. oldal), többek között abból a célból, hogy megvizsgáljuk, a csapattagok egyéni tulajdonságai hogyan befolyásolják a kiscsoportban végzett projektmunkák eredményességét.

Az osztályban huszonkét fiú és tizenkilenc lány volt. A tulajdonságlistákat párhuzamosan, de egymástól függetlenül ketten készítettük el: Primász Róbert mint osztályfőnök, aki hittant tanított, valamint jómagam, aki a fizikatanáruk és egyben az osztályfőnök-helyettesük is voltam.

Lehetőségünk volt tehát tanórákon kívül (osztálykirándulások, közös programok stb. alkalmával) is megfigyelni a diákokat, és kíváncsiak voltunk arra, mennyire látjuk őket másként, mennyire változik az osztályról és az egyes diákokról alkotott képünk a felméréseink összehasonlításával. A legfontosabb kérdés számomra az volt, mire tudom majd használni az ilyen módszerrel elvégzett vizsgálatok eredményeit. Több ilyen lehetőséget felfedeztem, sőt azóta a rendszeres pedagógiai gyakorlatomban is hasznosítom őket, e helyütt azonban csak a csapatmunkára vonatkozó részt foglalom össze.

A gyerekek maguk választhatnak csapatokat a következő megkötésekkel: kijelöltem tizenkét csapatkapitányt (utólag ellenőriztem: mindenkor a magas vezetői képességek közül

voltak), és három-négy fő koedukált csapatokat kellett alakítaniuk úgy, hogy meg tudjanak egyezni, melyiket válasszák a huszonkét féle témafelhetségből. Arról is döntthettek a csapatok, hogy kutatási eredményeikről egy házi dolgozatban vagy egy prezentáció keretében számolnak-e be. Többségükben ez utóbbit választották (nyolc csapat), és nagyon színvonalas, érdekes előadások születtek. A legeredményesebb munkát viszont egyértelműen azok a csapatok végezték, ahol volt kreatív, kiemelkedően intelligens, motivált tag és jó vezető is, lehetőleg nem egy személyben. Ott, ahol e tulajdonságok egy-egy emberben összpontosultak, a többiek kevés lehetőséget kaptak, nem volt igazán jó a csapatmunka. Ezt le is mértem, ugyanis mindenki megadta, hogy szerinte hány százalékban vettek részt a feladatban csapatának tagjai. Ott tudták igazán jól megosztani a munkát, ahol a képességek is megoszlottak, és ez amellett, hogy a legmagasabb színvonalú produkciókat eredményezte, közös sikerélményt is jelentett a csapat tagjai számára.

Jó szívvvel javaslom tehát a módszert projektmunkák vagy más csoportfeladatok esetében, ahol hasznos a leghatékonyabb csapatok összeállításához. Jól használható arra is, hogy gazdagító programokban való részvételre javasoljuk megfelelő diákjainkat, az osztálymunkában pedig arra, kinek milyen feladatot adjunk. Más diáknak javasolhatjuk, hogy szervezzen osztályestet, karácsonyi műsort vagy osztálydekorációt, másnak, hogy sportversenyet készítsen elő az osztálykiránduláson, és megint másnak, hogy lemaradó osztálytársának segítsen a tanulásban, vagy tanulmányi versenyen induljon.

Tehát a legfontosabb, amiben ez az eszköz segítheti munkánkat, az alaposabb és tudatosabb ismeret, mellyel diájkainkról, ők önmagukról, valamint osztályaink egészéről rendelkezhetünk. Ez nem kevés, hiszen nagyban növelte az együttműködés hatékonyságát.

Az első vizsgálat kérdőíveit tehát még nem a diákok, hanem mi, tanárok töltöttük ki róluk, azonban ugyanebben a tanévben megkezdtem az érdeklődő, önként jelentkező diákokkal a tehetségtérképek készítését is.

Gyarmathy Éva és Herskovits Mária új eljárást dolgoztak ki *Howard Gardner* amerikai kutatónak a többszörös intelligenciára (*multiple intelligences*) vonatkozó elmélete alapján, s a *Képességek vizsgálata az érdeklődés térképének segítségével* címét adták neki.

A szakértők az alábbi következtetést vonták le:

„Jöllehet a legtöbb tehetségmodell az intelligenciát és motivációt a tehetség két különálló elemeként írja le, nyilvánvaló, hogy nem függetlenek egymástól. A törekvés ereje valamely területen végzett tevékenységenként összefügg azzal is, milyen szintre tud eljutni. A tehetség mérésének problémája hatékonyabban lenne megoldható, ha az érdeklődést a képességek és a későbbi teljesítmény jelzésének tekintenénk.

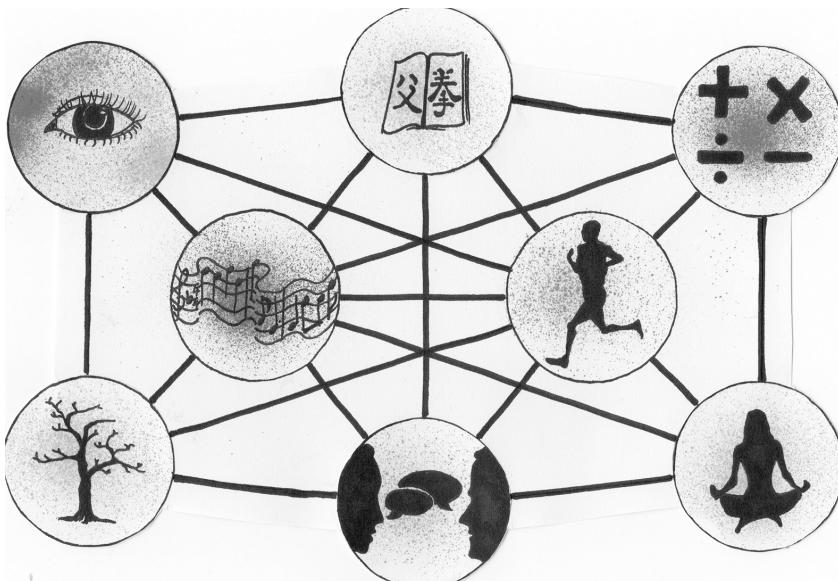
Gardner elmélete a többszörös intelligenciáról elveti egy általános intellektuális erő létezését, és különálló intelligenciákat ír le. Teoriája három alapvető elvet képvisel. Egyrészt az intelligencia nem egységes. Több különálló intelligencia létezik, és saját törvényei szerint működnek. Először hat intelligenciát különböztetett meg – nyelvi-verbális, logikai-matematikai, téri-vizuális, testi-kinesztikus, zenei és személyi –, majd a legutolsót intra- és interperszonális intelligenciára bontotta, így végül is hét alapvető területet különített el. Később további intelligenciákat különböztetett meg (például természettudományos), amelyek közül a legfontosabb újításnak a »különböző intelligenciák együttműködését szervező« intelligencia tűnik.

A második alapelve, hogy minden egyik intelligencia különálló és független a többitől. Tehát az egyikben mutatott képességszint nem mond semmit a másik területről.

A harmadik alapelve szerint bár ezek az intelligenciák függetlenek egymástól, interakcióban vannak, mert a legtöbb esetben egyszerre több intelligenciát kell mozgósítanunk egy-egy probléma megoldására.

A különálló intelligenciák olyan képességek vagy képességcsoportok, amelyek lehetővé teszik egy-egy adott területen a problémamegoldást.³

Schell Réka 11. osztályos tanuló alkotása az intelligenciaterületekről és összefüggéseikről

A többszörös intelligencia elmélete iskolánkban is sokat segít a tehetségfejlesztésben, az érdeklődési körök, képességtérületek felfedezésében. A 2011/2012-es tanév második félévében már iskolánk ötvenkét diákja kérte tehetségtérképének elkészítését. Többségében a tizedik évfolyam tanulói kaptak lehetőséget erre, hogy a fakultáció megválasztásánál, a pályaorientációnál segítségükre lehessünk.

Gardner elméletére épült a *Milyen az angyalok röppályája?, avagy a fizika a képzőművészeti című projektünk* is, mely három iskola tehetségpontjainak együttműködésében jött létre, kifejezetten a képességtérületek kölcsönhatásaira alapult, és az együttműködés fejlesztése is kitűzött célja volt.

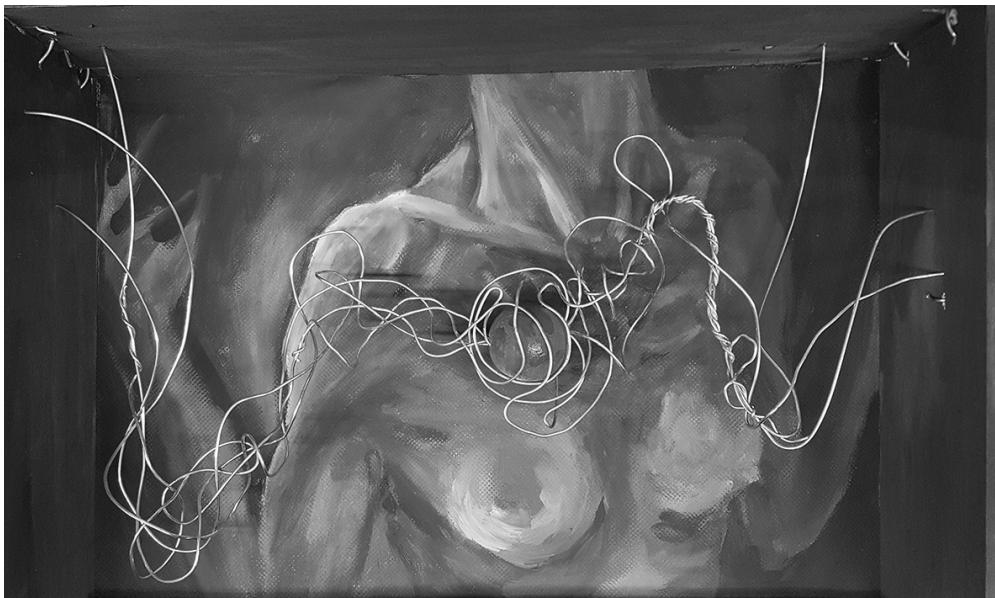
³ GYARMATHY É. – HERSKOVITS M.: Képességek vizsgálata az érdeklődés térképének segítségével, *Pszichológia*, 1999/19., 437–455.: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/MTA_Pszichologia

Képességterületeik és egyáltalán önmaguk felfedezése és fejlesztése azoknak a diákoknak is sok segítséget jelent, akik valamilyen területen problémákkal küzdenek. Az iskolai sikerességhez általában a nyelvi-verbális és a logikai-matematikai képességek használatára van a legnagyobb szükség, azonban a transzferhatás révén, megfelelő pedagógiai módserek alkalmazásával azok is szép eredményeket érhetnek el, sőt örömküket is lehetséges a tanulásban, akiknak ezek a területeik gyengébbek. Talán furcsának tűnik, ha valaki verset ír a halmazállapot-változásokról, énekel a dörzselektrömossáról vagy festményt készít az energiáról. Ezek mégis megtörténtek, és az anyagrészek végén megírt fizikatémázárók osztályzatai arról tanúskodtak, hogy Gardner elmélete működik, ráadásul sok élményt szerez, tanárnak és diáknak egyaránt.

Koltay Dorottya Szonja: Energia

Koltay Dorottya Szonja: Feszültség

A fenti képeken *Koltay Dorottya Szonja* két alkotása látható, melyeknek az *Energia* (festmény) és a *Feszültség* (vegyes technika) címeket adta. Dorottytól hat évig tanítottam fizikára. Jelenleg a Magyar Képzőművészeti Egyetem festő tanszakának hallgatója. A festményt egy osztályszintű 2011-es interdisziplináris projektmunka keretében, a vegyes technikával készült alkotást pedig az „Angyalpálya” pályázatra készítette 2012-ben.

A diákok lelkesedésén és a szép eredményeken felbátorodva egyre több olyan projektet, csapatversenyt indítottunk útjára iskolánkban, amelyek a Gardner-módszeren és az önismeret eszköztárán alapulnak, és segítik diákjainkat, hogy tehetségüket maguk és a közösség javára kamatoztassák:

2012-ben, iskolánk alapításának századik évfordulója tiszteletére az Endrédy Vendel-emlékversenyt, 2013-ban pedig a Diákakadémia – Mestermunka tehetségkutató és tehetségfejlesztő versenyt, amely a mai napig működik, és népszerű a diákok körében. A verseny kitűzött céljai a következők voltak:

- diákjaink tudományos ismereteinek gyarapítása, képességeinek, készségeinek fejlesztése;
- tehetséggondozás elsősorban a gazdagítás eszköztárával;
- interperszonális, együttműködési készségek fejlesztése csapatmunkával;
- képességterületek fejlesztése a többszörös intelligencia elméletének és gyakorlatainak segítségével.⁴

⁴ *Pingvin*, a Budapesti Ciszterci Szent Imre Gimnázium diáklapja, 2013–2014/1.

Az első évben a fizika-munkaközösségg szervezésében a fizika volt a középpontban, és minden pályázati téma interdiszciplináris módon ehhez kapcsolódott. Azóta is minden tanévben egy-egy tantárgy köré épülnek fől a pályázati témák.

„A tapasztalatok összegzésekor a legtöbben a csapatmunka fontosságát, az egyszerre többféle készség fejlesztését, a fizikával összefüggő, de sokszor egészen különleges területekre kalandozó témák kreatív, érdekes és szórakoztató feldolgozását, bemutatását és a tudomány népszerűsítését emelték ki. Fontos az is, miben érdemes diákjainknak fejlődni, hogy jövőre minél több, a győztesekéhez hasonlóan magas színvonalú prezentációt csodálhassunk meg.”⁵

A tehetségtérképek elkészítését évről évre kéri számos diák, hogy ezek alapján gondolják át családjaikkal a fakultáció és a továbbtanulás lehetséges irányait.

2017 őszén elkészítettem egy statisztikát, amely már régóta érdekelte a tehetségtérképekkel kapcsolatban, évről évre figyelemmel kísérve a tendenciákat.

Azt tapasztaltam, hogy 2011 és 2017 között (évente 41–62 fő tizedikes diákkal elvégezve a felsmérést) azok aránya, akiknek a többszörös intelligencia elmélete alapján az interperszonális területük a legerősebb három között van, 95,1%-ról 45,2%-ra csökkent. Ezzel párhuzamosan pedig azoké, akiknek az intraperszonális területük van a legjobb három között, 24,4%-ról 75,5%-ra nőtt. Érdekes megfigyelés volt az is, hogy azok aránya, akiknél minden két terület dobogós, 19,5%-ról 35,8%-ra nőtt (idén tehát a kiemelkedő interperszonális területű fiatalok körülbelül 80%-ának az intraperszonális területe is kiemelkedő, míg az ilyen diákok aránya 2011-ben csak 20% volt).

Összehasonlításként az első vizsgált tanév és a legutóbbi két tanév adatait foglaltam össze az alábbi táblázatban:

Tanév	Diákszám összes	Intra-perszonális (1–3. hely)	%	Inter-perszonális (1–3. hely)	%	Inter- és intra perszonális is	%
2011–2012	41	10	24,4	39	95,1	8	19,5
2016–2017	62	46	74,2	24	38,7	15	24,2
2017–2018	53	40	75,5	24	45,2	19	35,8

Nem tartom magam kellően képzettnek ahhoz, hogy az eredmény okait részletesen elemezzem, de véleményem természetesen van róla. Az a tény, hogy iskolánkban néhány év alatt drasztikusan lecsökkent a közösségi és szociális tevékenységeket kedvelő, ezt magukra jellemzőnek tartó diákok aránya, míg eközben megnőtt az alapvetően befelé forduló, intraperszonális tevékenységeket kedvelők aránya a tizenhat éves korosztályban, valószínűleg nem csak nálunk jellemző.

Különösen is érdekes lehet a fiatalok internetes „közösségi” oldalakon lévő és személyesen megélt közösségi világának kontraszta és kölcsönhatása. Érzem a felelősséggünket,

5 Uo. 2013–2014/4.

hogy minél több lehetőséget biztosítsunk nekik abban, hogy megélhessék a személyes közösségi együttlét, a közösségi munka és szórakozás örömét és hasznosságát.

SZEMÉLYISÉGFEJLESZTŐ SZAKKÖR ÉS ÖNISMERETI MŰHELY

Ez a cél vezérelt akkor is, amikor 2015-ben elindítottam egy személyiségfejlesztő, önismereti szakkört. Nem éreztem magam megfelelően felkészülnek, képzettnek ehhez a feladathoz, annak ellenére, hogy pedagógusi szakvizsgás képzésem során tanultam néhány érdekes és hasznos módszert a területre vonatkozóan. Mégis vállaltam a feladatot, mert a tehetségtérképek készítése kapcsán egyre több tanítványom jött olyan kérdésekkel, kérésekkel, melyeket magam is nagyon fontosnak tartottam a fejlődésükhez. A szakkör mint forma legnagyobb előnyének azt tartom, hogy ide azok a fiatalok jönnek, akiket az önismereti témaik nagyon érdekelnek, és szívesen beszélgetnek, dolgoznak közösen. Egymásra is nagy hatással vannak, és fáradtságuk ellenére (a nagy óraszámok miatt csak a nyolcadik és kilencedik órában tudjuk megtartani a foglalkozásokat) nagyon hasznosnak tartják ezeket az alkalmakat. Ebben a tanévben szakmai segítséget is kaptunk Bárányos Edit személyében. Az általa irányított önismereti műhely foglalkozásait szakszerűen építette fel négy nagy téma köré: önismeret, önbecsülés, érzelmi intelligencia és kommunikáció. (A *műhely-munka részleteiről és eddigi tapasztalatairól lásd a következő írást.*)

Magam is rengeteget tanulok a diákokkal végzett közös munka során, és remélem, mindenannyian jól tudják majd kamatoztatni az itt megszerzett tudást és tapasztalatokat abban, hogy sikeres, boldog felnőttek váljanak belőlük.

A műhely jó híre gyorsan elterjedt a gimnáziumban, így Barlay Bence igazgató felkérésére Edit a teljes tanári karral megismertette koncepcióját. Egy belső tanári továbbképzés keretében foglalta össze tapasztalatait és javaslatait, amivel hozzájárult pedagógiai munkánk eredményességéhez.

ÖSSZEGZÉS

Mindannyian vágyunk arra, hogy jobban megismerjük önmagunkat, és azt is egyszerűen beláthatjuk, hogy a reális önértékelés segít abban, hogy emberi kapcsolatainkban és problémáink megoldásában is sikeresebbek legyünk. Minél jobban ismerjük tehát önmagunkat: képességeinket, vágyainkat, céljainkat, annál tudatosabban és eredményesebben tudjuk építeni emberi kapcsolatainkat, így közösségeinket is.

„Megmondom a titkát, édesem a dalnak:
Önmagát hallgatja, aki dalra hallgat.
Mindenenként a lelkében dal van,
és a saját lelkét hallja minden dalban.
És akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnek.”

6 BABITS M.: *A második ének* (részlet)

A közösségeflejtés legfontosabb céljának tehát azt tartom, hogy diákjaink és persze magunk is olyan közösségekhez tartozhassunk, amelyekben segítjük egymást a fejlődésben.

Írásomból talán kiderült, miért is tartom fontosnak az önismeret szerepét a közösségeflejtésben, és ennek segítségével hogyan segíthetjük sikeres élet felé középiskolás tanítványainkat.

Hozzáteszem azonban, hogy életbeli sikerességen én elsősorban az evangéliumi boldogságot értem, és nem csupán azt, hogy pedagógiai munkámmal jól fizető álláshoz, karrierhez vagy polgári jóléthez szeretném hozzásegíteni diákjaimat. Lehetőségeimhez márten sokkal inkább abban szeretném őket támogatni, amit adventi tanári lelkipunkon *Papp Miklós* atya valahogy úgy fogalmazott meg, hogy Isten akaratában, a helyükön tudjanak szeretni. Ehhez pedig mind az önismeretre, mind a közösségre, mind pedig az ezekben való fejlődésre nagy szükségük van.

FELHASZNÁLT IRODALOM

CZIKE B.: *A pedagógusszerep változása*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2006.

CSIZY J.: Tehetséggondozó gyakorlataim, in TURÓCZINÉ PESTY Á. (szerk.): *A Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium évkönyve 2010–2011*, Budapest, 196–197.

DR. GYARMATHY É.: *A tehetség háttere és gondozásának gyakorlata*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2007.

HERSKOVITS M.: Beszámoló a tehetségazonosításban használatos módszerek standardizálása című KOMA-pályázatról, *Új Pedagógiai Szemle*, 2001/3.

NICHOLSON-NELSON, K.: *A többszörös intelligencia*, Szabad Iskolákért Alapítvány, Budapest, 2007.

A szerző a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium fizikatanára, módszertani szaktanácsadó a tehetséggondozásban.

1. melléklet:
Tehetségek felmérése a többszörös intelligenciák elmélete alapján
(GARDOL-táblázat)

Naplót írni N1	Beszélgetni, vicceket, történeteket meselni N2	Barátoknak problémáiból tanácsokat adni J3	Társakkal csavarogni J4	Filmeket nézni T1	Ábrákat, térképeket, grafikonokat készíteni, nézegetni T2	Mozogni K5
Szójátékokat játszani N3	Idegen nyelvet tanulni N4	Környezetvédelmi mozgalmat szervezni J5	Segíteni a barátoknak J6	Rajzolni, festeni, firkálni T3	Álmodozni T4	Színészkedni K7
Olvasni N5	Levelezni N6	Politikai eseményeket megvitatni J7	Társasjátékokat játszani J8	Képes rejtvényeket, útvesztőket megoldani T5	Tervrajzot készíteni T6	Dalszövegeket megtanulni Z1
Verseket, nyelvtörököt, mondókákat mondani N7	Meséket, történeteket hallgatni N8	Nyugalmassághoz hozzájárulni A1	Emberekrol gondolkodni A2	Építeni T7	Fényképezni, videofelvételeket készíteni T8	Hangszeren játszani Z3
Megtudni, hogyan működnek a dolgok L1	Számokkal játszani, számolni L2	Egyedül sétálni A3	Egyedül játszani, tanulni A4	Sportolni, tornázni K1	Kirándulni K2	Énekelni, dúdolgatni Z5
Matematikai feladványt megoldani vagy készíteni L3	Sakközni, dámázni, malmozni vagy más stratégiai játékokat játszani L4	Gondolkozni a világ dolgain A5	Saját hobbival foglalkozni A6	Mindent kézbevenni K6	Koncertre menni Z4	Ritmusokban beszélni Z7
Logikai fejtörököt, rejtvényeket megoldani L5	Rendszerezni egy gyűjteményt L6	Önmagamról minél többet megtudni A7	A jövőmet elképzelni és eltervezni A8	Barkácsolni vagy kézimunkázni K8	Dalokat kitalálni Z6	Klubot, szervezetet alapítani vagy vezetni J1
Számítógépes programot írni L7	Tudományokkal foglalkozni L8	Mások mozgását utánozni K3	Szerelni K4	Zenét hallgatni Z2	Ritmusokat dobolni Z8	Társakkal együtt lenni J2

Név:

Nagyon jellemző

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

Jellemző

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

Nem jellemző

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

Nagyon nem jellemző

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

2. melléklet
Érdeklődés Mátrix: iránymutató az érdeklődésnek megfelelő tevékenységek megtalálásához

	Nyelvi	Logikai-matematikai	Tér- és időbeli	Testi-mozgásos	Zenei	Társas	Belső élet
Nyelvi	hangosító nyelv olvasás, felolvásás írodalom nyelvtanulás	szójátékok keresztjátékvény számítógépes oktatóprogramok	képre吉enű illusztráció pokdra történeti rajzolása vizualizáció	rap színjátás átnyájték fonometika	dalszövegek, énekelés mondók, karaoke versmegzenésítés japán nyelv tanulása	olvasókör, olvasótárs- levelozókör beszélgetések vitákör	kreatív írás vallások naplóírás, versírás
Logikai- matematikai	nyelvész, logika természettudomány számítógépes nyelvek közgazdaságtan	számítógép- programozás matematika, logika statisztika	táblázatok grafikonok stratégiai játékok	abakuszi, szorobán műszaki rajz bárkácsolás	hangszerek számlálása számítógépes zene hibarendezések hangkártya	taktikai-logikai játékok számítógépes kapcsolatok szakkör vezetése	saját ritmusú matematikai program rejtvények, rejtelék matematikai problémák paradoxonok
Tér- vizuális	kölcsön fotóport	számítógépes grafika csillogászat	ábrák, térképek szemléltetés	építőjátékok, kipróbáltva tanulás	zongora, dob ritmus	filmklub vezetése túravezetés	rajzolás, képzőművészet
Testi- mozgásos	természettudomány politika	harciászat képátvitel-technika	képzőművészeti terhépészet	akrobatika zsongoritökés	zenei sorok megjelenítése	színjátás technikai klub vezetése	művészetterápia
Zenei	színjátszás jápan színház sportriporter edző	eredezet állatorvos tudomány műszerteknika sebeszet	építészeti akrobata, zsogör koreográfia képzőművészeti	mozgásiművészeti sport, tánc	zenélés tánct, rap	sportos tűrázás néptánct, társas álnic események kezmvíves szakkör	keleti kizárt sportok jogászás önálló tűrák, séták
Társas	zenetudomány zenetörténet ritmusos kölcsötet nyelvek	hifiberendezelek számítógépes zene hangmérnöki munka akusztika, hangtan	zeneszerzés karmester hangszelés hangtan	koreográfia hangszerek készítés tánct, pantomim karmester	zenekar, énekes zenetanulás, -tanítás zenel felvételök zeneszerez	zenekar klub koncertek énekk-zené tanulása kórus, zenekar	zenekarbaligáts zenetanulás keleti zenék énekes
Belső élet	kommunikáció szervezési szakember tolmács, szónok politika, jogfilozófia	körgezdaságban műszaki vezető számítógépes tanacsadás	rendelező vírostervező kiállításvezető művészeti vezető	sporthall vezetése edző, -sapavető	zenekarista zenekar, kórus	társasjátékok, barátok csportvezetés	levelezés újságírás önsegítő sport barát beszélgetés
	irodalom pszichológia	személyiségfejlesztő program	filmrészletek képzőművészeti fényképkészít	jóga egyéni sportok régészeti koreográfia	zeneszerzés zenetanulmány	tanácsadás újságírás, riporter	elhanyagolt meditáció valástudomány lelkijelét, filozófia

3. melléklet
Tulajdonságlista a tehetség feltárására

A diákok neve:

Kérjük, értékelje önmagát, illetve tanítványát az alábbi tulajdonságok alapján.

INTELLEKTUÁLIS JEGYEK, KÉPESSÉGEK	Jellemző	Előfordul	Nem jellemző	Nem tudom megítélni
Gazdag szókincs, jó kifejezékkézség				
Nagy ismeretanyag különböző területeken				
Lényeglátás				
Valamelyen speciális képesség				
Kiemelkedő absztrakciós kézség				
Jó kombinációs kézség				
Kiemelkedő összehasonlító, elemzőkézség				
Jó következtetőkézség, logika				
Gyors észlelés, különbségtevés				
Jó emlékezet				
Jó helyzetmegítélő kézség				
Jó kritikai kézség				
MOTIVACIÓS JEGYEK	Jellemző	Előfordul	Nem jellemző	Nem tudom megítélni
Kíváncsi, érdeklődő, tud lelkesedni				
Kockázatja a tévedést				
Önállóan dolgozik				
Aktív a problémamegoldásban				
Szeret tanulni, iskolán kívül is				
Keresztül tudja vinni elköpzeléseit				
Teljesítményorientált				
Kitartó, elmélyült				
Nem vagy csak rövid időre töri le a kudarc				
Sok energiája van				
Szabadidejében aktívan foglalja le magát				
Van határozott érdeklődési területe				

HOGYAN SEGÍTHETJÜK SIKERES ÉLET FELÉ KÖZÉPISKOLÁS TANÍTVÁNYAINKAT?

KREATIVITÁS	Jellemző	Előfordul	Nem jellemző	Nem tudom megítélni
Eredetiség a gondolkodásban				
Felfedezői kíváncsiság				
Ötletgazdagság, szokatlan kérdések				
Ismereteit többfélé területen tudja használni				
Rugalmasság (intellektuális és érzelmi)				
Kalandvágy, játékos megközelités				
Színes, eredeti fantázia van				
Képzelőerő, esetleg művészeti beállítódás				
Érzékeny problémálatás				
Nonkonformitás				
Humorérzék				
Bizonytalan, feszült helyzetek jó elviselése				
VEZETŐI TULAJDONSÁGOK	Jellemző	Előfordul	Nem jellemző	Nem tudom megítélni
Empátia, beleérző készség				
Tevékenységeiben, véleményalkotásában önálló				
Könnyen teremt kapcsolatokat				
Szívesen vállal feladatokat, tud elköteleződni				
Felelősségteljes				
Domináns				
A többiek elfogadják				
Könnyen alkalmazkodik új helyzetekhez				
Ötletes nehéz helyzetek megoldásában				
Gyorsan jó döntéseket tud hozni				
Jó tervező és szervező				
Érzelmileg érett és kiegyensúlyozott				

4. melléklet

Útmutató a tehetségtérkép készítéséhez. A többszörös intelligenciák Gardner-féle elmélete alapján, a tehetségtérkép (érdeklődési térkép) segítségével elemezni tudjuk, hogy ki mely tehetségterületeken kimagasló, erős, motivált, érdeklődő, és mely területek tartoznak a gyengébb oldalához.

Joseph Renzulli tehetségmodellje alapján rávilágítunk arra is, hogy a tehetség kibontakoztatásához szükséges legfontosabb készségek és összetevők megfelelő mértékben jelennek-e meg a vizsgált diákok személyiségeiben, illetve tevékenységeiben, vannak-e különösen kiemelkedő vagy esetleg gátolt területek.

Javaslunk olyan tevékenységeket, amelyek segítenek a meghatározott tehetségterületek hatékony fejlesztésében, kibontakoztatásában.

A tehetségtérkép elkészítése azoknak a 12–16 éves diákoknak jelent segítséget, akik

- iskolai problémáik, bizonytalanságaik, kudarcaik miatt szeretnének támogatást kapni várható sikertételeik felismeréséhez, illetve a fejlesztés javasolt területeinek meghatározásához;
- vagy fakultáció előtt állnak, és bizonytalanok abban, milyen irányt válasszanak, tehát pályaorientációs segítséggént.

A tehetségtérkép elkészítésére kérdőívek segítségével van lehetőség. Rövid szóbeli kitöltséi tájékoztatást követően a diákok általában otthon, nyugodt körülmények között, önállóan töltik ki a kapott kérdőíveket, majd leadják a pedagógusnak, illetve szaktanácsadónak, aki írásos értékelést készít ez alapján, melyet lehetőség szerint röviden (10-15 perc) szóban is megbeszél a diákkal.

Útmutató a kérdőívek értékeléséhez. A *Tulajdonságlista a tehetség feltárására* című kérdőív esetében a diákoknak minden sorban azt kell jelölniük (például x-szel), amit magára nézve jellemzőnek tart (illetve ha más személy tölti ki, ugyanez a feladata a gyerekre vonatkozóan). Az értékelésnél a „jellemző” 4 pontot, az „előfordul” 3 pontot, a „nem jellemző” 1 pontot, a „nem tudom megítélni” pedig 2 pontot ér. Így mind a négy területre összesen 48 pontot lehet kapni. Ez a felmérés azért is nagyon hasznos, mert az arányokra is rámutat, hogy a diáknak mik az erősségei és a gyengeségei, hiszen tehetségének kibontakozásához a megfelelő intellektuális képességek mellett minden modell szerint a motivációra és a kreativitásra is szükség van.

Nagyobb gyakorlattal rendelkező értékelő esetében nem szükséges a részletes pontozás, hiszen az arányok e nélkül is megállapíthatók.

A „GARDOL”-táblázat használatakor négy „ládába” kell tenni az állítások (tevékenységek) kódjait, attól függően, hogy mennyire jellemzők a vizsgált személyre.

1. Nagyon jellemző (2 pont)
2. Jellemző (1 pont)
3. Nem jellemző (-1 pont)
4. Nagyon nem jellemző (-2 pont)

Mindegyik ládába tíz állítás fér. Ennél kevesebbet is lehet írni, de mindenkorral jó át kell gondolni, mely állítások kerüljenek a ládákba. Lesznek, amelyek kimaradnak.